

Grip op taal in de lucht!

Beoordelaarsplatform taalvaardigheid Nederlands

Wat is 'de juiste frase'? Wat is 'een samenhangende opsomming van punten'? Hoe ziet een 'hinderlijk zijspoor' eruit? Wanneer zijn 'vergissingen incidenteel'? Eerste hulp bij beoordelen graag! In 2011 vroeg het Steunpunt Taal en Rekenen MBO Cito en CINOP om formats¹ te maken voor de ontwikkeling en beoordeling van de instellingsexamens Nederlands. De drempel voor mbo-instellingen om zelf examens te ontwikkelen werd op deze manier lager. De formats zijn inmiddels wijdverspreid en worden door veel instellingen gebruikt om zelf examens op maat te maken.

Waarom formats en een beoordelaarsplatform?

Het construeren van goede examens is voor velen een uitdaging. Dat ook het beoordelen van taalvaardigheid een vak apart is, blijkt uit berichten uit het veld.

'Hoe herken ik 'een kleine onvolkomenheid in de zinsstructuur'? Hoe kan een 'pauze' ooit 'storend' zijn? Voor u herkenbare vragen? Het beoordelen van taalvaardigheid is een pittige klus. Subjectiviteit en beoordelaarsvalkuilen liggen op de loer: het referentiekader laat nog veel aan de interpretatie van de gebruiker over.

Cito krijgt tijdens trainingen en bijeenkomsten regelmatig signalen van beoordelaars die moeite hebben met de beoordeling van de productieve vaardigheden. Beoordelaars lopen tegen allerlei dilemma's aan: Wanneer is een prestatie voldoende en wanneer (net) niet? Welke score geef ik een kandidaat die voor een deel ruimschoots voldoet aan de eisen bij **Samenhang**, maar in een ander opzicht ondermaats presteert? Wanneer geef je nu ergens twee punten voor? Hoort deze fout nu bij dit of bij dat aspect? Beoordelaars voelen zich hierdoor soms onzeker over het eigen oordeel. En het cijfer dat uit de beoordeling rolt, strookt niet altijd met het eigen gevoel van de beoordelaar.

Door samen met collega's te beoordelen en te overleggen krijg je als

beoordelaar meer gevoel bij het referentiekader. Maar het ontbreekt beoordelaars vaak aan de tijd om hier goed voor te gaan zitten. Velen hebben dus behoefte aan meer ondersteuning bij de beoordeling van productieve taalvaardigheid. Het Steunpunt en Cito hebben daarom samen de ondersteuningsbehoeften bij beoordelaars verkend. Op grond daarvan besloten wij gezamenlijk tot de ontwikkeling van een digitaal beoordelaarsplatform waarop beoordelaars kunnen werken aan hun eigen vaardigheid. Het doel: op toegankelijke en constructieve wijze de beoordelaarscompetentie van beoordelaars een kwaliteitsimpuls geven. Het resultaat is www.gripop-taal.nl.

Deze site werd ontwikkeld door Cito, samen met een expertgroep van docenten en medewerkers van onderwijsondersteunende instellingen. U vindt er opdrachten, producten van kandidaten en normbeoordelingen voor alle vaardigheden en niveaus. Daarnaast bevat de website tips en voorbeeldmateriaal voor gespreksleiders in examens **Gesprekken voeren**.

Wat biedt de site?

Via de website kunnen beoordelaars hun beoordelingsvaardigheden verbeteren. Dit doen zij door een interactieve beoordeling van producten van kandidaten uit te voeren. De beoordelaar bekijkt op het linkerdeel van het scherm een examentaak met het bijbehorende product van een kandidaat. Dit is een schrijfproduct of een

U vindt op de site opdrachten, producten van kandidaten en normbeoordelingen voor alle vaardigheden en niveaus

HOE WORDT NEDERLANDS GEËXAMINEERD IN HET MBO?

In het mbo wordt de taalvaardigheid Nederlands getoetst met twee soorten examens. Ten eerste is er het COE, het Centraal Ontwikkeld Examen. Dit is een landelijk examen waarmee de lees- en luistervaardigheid van kandidaten digitaal worden geëxamineerd. Daarnaast zijn er de instellingsexamens. Hiermee worden de productieve vaardigheden Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven geëxamineerd. Roc's kunnen examens inkopen, maar zij kunnen er ook voor kiezen deze zelf te ontwikkelen. Het zijn examens op maat: passend bij de doelgroep en de opleiding.

video- of audio-opname van een gespreksproduct of spreekproduct. Op de rechterkant van het scherm vult de beoordelaar het digitale beoordelingsmodel in. Hiermee beoordeelt hij het product op de vaardigheidsaspecten uit het referentiekader. Vervolgens voert hij een check uit om te zien hoe de expertgroep hetzelfde taalproduct heeft beoordeeld. Tot slot kan hij bij elk aspect de onderbouwing opvragen van het oordeel van de experts.

De examentaken en de producten

Bij de selectie van de examentaken voor de site is zo veel mogelijk rekening gehouden met alle sectoren en opleidingen binnen het mbo. Daarnaast is herkenbaarheid van taken een uitgangspunt geweest. De voorbeeldtaken op de website zijn realistisch, authentiek en in vergelijkbare vorm in de (onderwijs)praktijk terug te vinden.

Bij alle examentaken zijn authentieke producten van kandidaten verzameld: kandidaten hebben de examens daadwerkelijk afgelegd. De geselecteerde producten bevatten verschillende niveaus van beheersing van taal. Er zijn voorbeelden van goede en minder goede prestaties bij de verschillende niveaus en vaardigheden.

Op de website vindt u verschillende soorten kandidatenproducten, voor de vaardigheden **Schrijven**, **Spreken** en **Gesprekken voeren** op de niveaus 2F en 3F. Een greep uit de producten:

- een evaluatiegesprek over de stage
- een werkoverleg met een collega,
- een presentatie over de stagewerkplek,

zeker weten

Home Taalprestaties beoordelen Tips voor gespreksleiders Praktische info Help

SCHOOLKANTINE

STAP 3 VAN 3 0 1 2

Taainiveau 3F
Vaardigheid Schrijven
Naslagwerk Referentiekader taal en rekenen

Product

Een echte schoolkantine

Wij de leerlingenraad hebben een idee over de schoolkantine. We horen van verschillende medeleerlingen die het erg jammer vinden dat er weinig keuze is in de kantine aan eten. De staat een automaat waar je verschillende dingen uit kunt halen. Meer dat is maar beperkt en de dingen die de in zitten ga je ook niet vol. Dus je moet al snel 3 koeken kopen en dat is ook niet goed voor je. Maar echt verse en gezonde dingen daar vragen de meeste leerlingen na. Maar ook een lekkere warme frituurhap de bij zouden zo ook lekker vinden. Wat vooral jammer is dat er weinig keuze is.

Van vrienden die op andere scholen zitten, zoals hogenschool Amsterdam hoorde we dat daar een catering komt die het eten verzorgd. Die staan daar dan met een buffet. Er worden dan allerlei dingen verkocht zoals: soep, verschillende soorten broodjes, snacks, zoals frikadellen en bamiblokken en daarnaast ook iedere dag een wisselde daghap. Of dat er een soort schoolbakker die een eigen plek in de school heeft. Daarnaast lijkt ons het ook leuk om de kantine ook op te pimpen. Met bijvoorbeeld iets meer kleuren op de muren of gekleurde meubiler. Dan zullen er meer mensen gaan zitten en heb je meer

OPDRACHTSPECIFIEKE INHOUDSKENMERKEN

- pakkende titel
- de aanleiding voor het betoog
- een beschrijving van het probleem met ten minste twee voorbeelden
- ten minste drie voorstellen voor verbetering van de huidige situatie
- overtuiging van de haalbaarheid van de voorstellen

SAMENHANG

- De gedachtlijn is in grote lijnen logisch en consequent met hier en daar een niet hinderlijk zijspoor.
- Relaties als

Voorbeeld van een kandidaatproduct op de site

- een betoog over geweld op televisie,
- een e-mail over een bedrijfsuitje.

De beoordeling

Voor de website hebben wij het originele beoordelingsmodel vertaald naar een interactief beoordelingsmodel.

Net als in het originele beoordelingsmodel verloopt de beoordeling van producten in drie stappen.

Stap 1 is de beoordeling van de **leesbaarheid** of de **verstaanbaarheid** van het product. Bij leesbaarheid kunt u denken aan een wel of niet goed leesbaar handschrift, maar ook aan een Word-document dat zo is opgemaakt dat het communicatief al dan niet bruikbaar is. Bij verstaanbaarheid kunt u denken aan een sterk accent, een dialect of binnensmonds praten.

Stap 2 is de beoordeling van de **adequaatheid**. Met adequaatheid bedoelen we dat het product bij de toetsopdracht moet passen. Vraagt de opdracht om een klachtenbrief en wordt een klantmemo opgeleverd, dan is de opdracht niet adequaat uitgevoerd. Ook de lengte van de opgeleverde tekst kan een reden zijn om de prestatie af te keuren. De opdracht vereist bijvoorbeeld een verslag van minimaal 400 en maximaal 600 woorden. Als de leerling zich niet aan deze grenzen houdt, dan wordt deze preconditie negatief beoordeeld.

Stap 3: Als de kandidaat op een van deze precondities negatief scoort, wordt de beoordeling niet verder voortgezet. Voldoet de prestatie

wel, dan gaan de beoordelaars verder met stap 3 van de beoordeling. Bij deze stap bepaalt de beoordelaar of de **geleverde prestatie voldoende scoort op het beoogde niveau van het REFERENTIEKADER NEDERLANDSE TAAL**. Zie de printscreen boven deze paragraaf.

De normbeoordeling

Hoe moeten de getoonde kandidaatproducten nu worden beoordeeld en welke overwegingen spelen daarbij een rol? De beoordeling en de toelichting hierop vormen de kern van GRIP OP TAAL. U kunt op de site een product beoordelen door het beoordelingsmodel in te vullen. Heeft u voor alle aspecten een oordeel ingevuld, dan kunt u de normbeoordeling opvragen. Deze normbeoordeling is tot stand gekomen met behulp van een expertgroep, bestaande uit een aantal docenten/beoordelaars van diverse ROC's, medewerkers van ondersteunende instellingen (ITTA en CINOP) en toetsdeskundigen van Cito. Leden van de expertgroep hebben de producten eerst afzonderlijk van elkaar beoordeeld. Vervolgens zijn tijdens een drietal bijeenkomsten de beoordelingen uitvoerig besproken en bediscussieerd. Hierbij is het referentiekader taal intensief ingezet. Iedere beoordeling van ieder aspect is steeds weer terug te voeren naar de omschrijving in het referentiekader. Wat staat er in die omschrijving en in hoeverre voldoet het product hier wel of niet aan? Dit heeft uiteindelijk voor alle kandidaatproducten een

normbeoordeling opgeleverd: een onderbouwing per aspect waarom een kandidaat een bepaalde score heeft behaald.

Het eigen oordeel en het oordeel van de expertgroep worden op het scherm naast elkaar getoond. Zo is goed te zien op welke aspecten het oordeel wel of niet overeenkomt. Op deze manier kan de beoordelaar zijn eigen oordeel toetsen aan het oordeel van de expertgroep. Voor alle aspecten kunt u een toelichting aanklikken. In deze toelichting is te zien op basis van welke argumenten de expertgroep tot het oordeel is gekomen.

Bij een aantal beoordelingsaspecten was er relatief snel consensus over het te geven aantal punten. Maar over andere aspecten is stevig gediscussieerd. Deze discussie is steeds in de normbeoordelingen verwerkt. Een aantal algemene punten komt niet terug in de specifieke normbeoordelingen, maar hebben wij verwerkt in een document **Tips voor beoordelaars**. Ook dit document is op de website te vinden.

- daarbij optimaal presteert binnen de kaders van het niveau en
- niet alleen doet wat op dat niveau bij het aspect past, maar een prestatie laat zien die op dat aspect meer, complexer en/of uitgebreider is dan dat wat er in de beschrijving staat.

De term 'excellent' die tot nu toe gekoppeld was aan het geven van twee punten is vervangen door de term 'goed'. 'Excellent' bleek een term die allerlei onbedoelde associaties oproept in het veld. De nieuwe term 'goed' dekt prima de lading ten opzichte van de termen 'onvoldoende' en 'voldoende' (respectievelijk 0 punten en 1 punt).

Driepuntsschaal

Met de expertgroep is ook gesproken over de achtergrond van de keuze voor de driepuntsschaal (0-1-2). Er was al vrij snel consensus over om deze schaal te handhaven. Uitbreiding van deze driepuntsschaal zou niet zonder gevolgen zijn. Hoe meer punten er te vergeven zijn op een schaal, hoe meer variatie in interpretatie van de verschillende scores. Houd je de beoordelingsschaal klein, dan is de betekenis van de punten op de schaal eenduidiger. Dat is zeer wenselijk, zeker omdat het Referentiekader taal op sommige punten onduidelijk of onspecifiek is omschreven.

Het Referentiekader Taal is een functioneel kader. Het kader past bij de functionele en competentiegerichte benadering/beoordeling die veelal in het mbo wordt toegepast. Er wordt beoordeeld of de kandidaat kan functioneren op een bepaald taalniveau binnen contexten die er toe doen. De bestaande driepuntsschaal heeft een ordening die aansluit bij een competentiegerichte benadering. De drie scores op deze schaal hebben een duidelijke betekenis meegekregen. Zij geven aan of de kandidaat in het licht van het getoetste niveau onvoldoende (0), voldoende (1) of goed (2) heeft gepresteerd.

Het voldoende beheersen van alle aspecten betekent dat een kandidaat het niveau (net) voldoende beheerst. Dit leidt tot het cijfer 6. Betere of slechtere beheersing van aspecten leidt tot een hoger of lager cijfer. Hierbinnen geldt de volgende compensatiemogelijkheid: de kandidaat mag één keer een score 0 op een aspect

compenseren met een score 2 op een ander aspect.

Een uitgebreidere toelichting vindt u in de **Handreiking Instellingsexamens**.

Tips voor gespreksleiders

De rol van gespreksleiders is van groot belang bij het afnemen en beoordelen van een examen **Gesprekken voeren**. Daarom biedt de website GRIP OP TAAL u ook opnames van een goed voorbeeld en een slecht voorbeeld van een gespreksleider die een toets **Gesprekken voeren** afneemt.

Het bekijken van deze filmpjes geeft examinatoren een beeld van het belang van de rol van de gespreksleider. Cruciale vaardigheden hierbij zijn: het stellen van goede vragen en het hanteren van adequate gesprekstechnieken. In een toelichting worden aandachtspunten beschreven voor het uitlokken van taalvaardigheid op het te toetsen niveau.

Tot slot

Het beoordelaarsplatform GRIP OP TAAL kan u en uw collega's ondersteunen bij het beoordelen van de instellingsexamens Nederlands. Maar beoordelen doe je bij voorkeur niet alleen. Het is belangrijk te overleggen en af te stemmen met collega's, zodat ook binnen de instelling overeenstemming bereikt wordt. Zo kunnen we met elkaar werken aan de kwaliteit van de examens!

*Corien Stevens
Marieke Kuijper*

*De auteurs werken als toetsdeskundige/
adviseur bij Cito
Correspondentie: Corien.Stevens@cito.nl*

1. De formats zijn te vinden op www.steunpuntentaalenrekenenmbo.nl

AFSTEMMING OP PUBLIEK

- Kan schrijven voor zowel publiek uit de eigen omgeving als voor een algemeen lezerspubliek (bijvoorbeeld instanties, media).
- Past register consequent toe: taalgebruik past binnen de gegeven situatie en is consistent in toon, doel, genre.

Het publiek is hier de directie van de school. Van belang is hoe formeel een tekst voor een directie moet zijn: staat de directie ver van de leerling af, of juist dichtbij? Dit betoog heeft geen duidelijke, consistente toon. Ook gericht aan een directie die 'dicht bij de leerlingen staat', is de toon soms te informeel. Dit komt onder andere door het woordgebruik (voorbeelden:

Excellent is goed

Een kandidaat verdient twee punten wanneer hij:

- volledig voldoet aan de beschrijving die hoort bij de beheersing van het betreffende aspect op het getoetste niveau in het Referentiekader Taal,